

**R. P. Christophori Gillii, Ex Brigantio Lvsitaniæ, Societatis
Iesv, Et in Conimbricensi Academia S. Theologiae
Professoris; Commentationvm Theologicarvm De Sacra
Doctrina, Et Essentia atque vnitae ...**

Gil, Christovão

Coloniae Agrippinae, 1610

Deus est multipliciter in rebus, ad quod nec sufficit, nec, formaliter
loquendo, requiritur in distantia. cap. 11.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-82291](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-82291)

concauam loci: ergo neque immentitas indigebit vlla re alia præter indistantiam substantiæ increata: à creata. Præterea sicut ad coexistentiam, siue præsentiam Deitatis ad creaturas secundum durationem non exigitur aliquid aliud præter æternitatem, quæ Deus formaliter durat, & existentiam creaturæ in tempore cum indistantia secundum durationem: siquidem æternitas, cum eminenter contineat omne tempus, & durationem creaturæ, ex se ipsa habet vim coexistendi omni rei duranti absque additamento formæ alterius; ita, vt si per impossibile creaturæ non procederent effectiue à Deo, sed ab alia causa, & adhuc conciperetur Deus æternus, & creaturæ existentes in tempore, hoc ipso coexisteret, & esset præsens ijs secundum durationem: ita quoque, quandoquidem immentitas eminenter continet omnem extensionem quantitatiuam in ordine ad locum, se ipsa absque alia ratione formali apta est coexistere, & esse præsens secundum locum cuius rei locatæ, ac loco: adeo vt quamuis per impossibile fingeremus creaturas non à Deo, sed ab alia causa fuisse productas, si tamen eum concipiamus immensum, eo ipso sua immentitate erit præsens rebus omnibus; similitudo verò est euident, quoniam ita se habet æternitas diuina ad tempora, sicut immentitas ad loca.

Deus est multipliciter in rebus, ad quod nec sufficit, nec formaliter loquendo requiritur indistantia.

CAPVT XI.

I. **S**ola indistantia duorum extremorum non est satis, vt alterum dicatur esse in altero, vt supponit Albertus in 1. dist. 37. artic. 7. & facile constat, nam locus & locatum, corpus & anima habent mutuam præsentiam, nec tamen locus dicitur esse in locato, nec corpus in anima. Contra verò nonnulla dicuntur esse in ijs, à quibus secundum substantiam longè distant, vt Rex in Regno per potentiam, amans in obiecto amato, vnde est illud communi quali paramia vsurpatum: *animus magis est vbi amat, quam vbi animat*: & nihilominus nec Rex est secundum substantiam præsens toti Regno, nec animans est præsens obiecto, quod amore profectur. Cum verò ea, quæ metaphorice dicuntur, ha-

beant analogiam ad ea, quæ dicuntur proprie, & ex omnibus modis, quo res vna dicitur esse alia, maxime proprius fit is, quo locatum dicitur esse in loco, vt ait Philosophus libro 4. Physic. t. 23. ex hoc

Aristot.

debet sumi ratio similitudinis ad alios. Ad hoc autem præter indistantiam requiritur, vt locatum sit intra terminos loci. Intra terminos autem potest aliquid esse dupliciter, nempe adæquate, vel inadæquate: adæquate cum locus, & locatum sunt æqualia, quoad extrema, quibus se mutuo tangunt; quæ ratione sphaera corruptibilium est in Cælo, & de hoc modo loquitur Philosophus lib. quarto. Physic. t. 30. cum inter proprietates loci numerat, quod sit æqualis locato: inadæquate vero est locatum intra terminos, cum inter ipsum, & locum est inæqualitas, hæc autem vel prouenit ex capacitate loci, quæ est maior corpore locato, quomodo Senator est in Curia, Præses in Prætorio: vel ex magnitudine locati, quod excedit capacitatem loci, quamuis quoad aliquid sui sit intra terminos loci, quomodo Doctor est in Cathedra, non enim secundum se totum, sed quoad aliquid sui est intra terminos illius.

Aristot.

Ex his constat ad quemcunque modum existendi in alio requiri aliquem modum indistantiæ, & existentiam intra terminos rei, in qua aliud esse dicitur. Indistantia verò nõ semper opus est vt sit realis: Hoc enim modo requiritur solum in ijs, quæ secundum propriam substantiam sunt in alijs: in alijs vero, quæ sunt alijs modis, sat est indistantia secundum eam rationem, qua res dicitur esse in illis, verbi gratia id, quod est in alio per potentiam, potest re ipsa distare ab eo, tamen secundum virtutem operandi debet esse indistans, quia debet illud immediate attingere per se, vel per suam virtutem: item cum effectus dicitur esse in causa, quamuis non sit indistans ab illa secundum proprium esse reale, tamen secundum id, ratione cuius est in illa, hoc est secundum propriam entitatem, & potentiam causæ, in qua est virtute, vel eminenter, est indistans à causa: quod in cæteris rebus videre est. Idem quoque dicendum est de existentia intra terminos, sat quippe est, vt id, ratione cuius vnum dicitur esse in alio, immediate sit intra terminos illius. Exempli causa Rex dicitur esse in Regno per potentiam; sat est vt potentia sit intra Regni terminos: creatura dicitur esse in Deo, tanquam in suo principio, vel causa, sat est, vt omnipotentia diuina, itemque idæa, ratione quarum creatura est in Deo,

I I.

sint nostro modo loquedi intra essentiam Dei. Ad hoc vero non requiritur, ut res, quæ metaphorice dicuntur esse in alijs sint adæquate intra terminos ipsorum; nam Rex est per potentiam in qualibet Vrbe sui Regni, quod non impedit, quo minus sit in alijs, & dæmon dicitur esse in Homine obsessio, & nihilominus non est in anima, sed in toto corpore. Ex quo patet, cum Deus sit plurimis modis in omnibus, & singulis creaturis, non esse in singulis adæquate, quoniam ita est in illis, ut nō concludatur, sed etiam sit in alijs, imō nec in omnibus est adæquate, quoniam etsi actu non sit in non existentibus, atque adeo solum sit in omnibus, quæ actu sunt, potest tamen esse in multis alijs, non deferendo ea, in quibus aliquo modo est.

III.

Magister.
Aristotel.

Est verò Deus multipliciter in rebus ratione plurium attributorum, ut videre est apud Magist. in 1. distinct. 37. & alios Scholasticos ibidem. Porro ex omnibus modis existendi in alio numeratis à Philosopho lib. 4. Phys. cap. 3. t. 23. solus ultimus conuenit Deo: nam, cum ipse sit prorsus expers compositionis tam actiue, quam passiue, nequit esse, tanquam totum in parte, aut pars in toto: cum sub nullo genere, aut specie contineatur, consequenter caret modo existendi in genere, aut specie: cum sit actus purus, & non informans, non est particeps modi, quo forma est in materia. Denique, cum sit à se, & independens ab omni causa, non est ad eum modum, quo effectus sunt in causa, siue efficiente, siue finali. Solus ultimus modus, quo res dicitur esse in loco, quem Philosophus ait esse maximè proprium, accommodari Deo potest, non quoad omnem prorsus rationem, qua conuenit rebus creatis, sed quoad aliquam superiorem ipsis, à Deo communem, ut dicam inferius. Verum Aristoteles prætermittit aliquos essendi modos vulgò, imo etiam à sapientibus vsurpatos. Primus est, quo amans dicitur esse in obiecto amato, item causa dicitur esse in effectibus, quomodo Princeps est in tota Republica, quam legibus & iudicijs administrat. Dicuntur etiam res esse in sua similitudine, atque imagine, & his omnibus modis Deus est in rebus iuxta earum capacitatem. Nam per amicitiam dicitur esse in iustis, ut significauit Christus illis verbis. Ioan. 14. *Qui diligit me, sermonem meum seruabit, & Pater meus diligit eum, & ad eum veniemus, & mansorem apud eum faciemus*: per suos effectus in creaturis omnibus, ut patet ex illo Genes. 1. *Et spiritus Domini ferebatur super aquas*; quod plerique

Ioan. 14.

Genes. 1.

Patres exponunt de operatione diuina, qua ex confusa illa congerie materiae primo die conditæ educebantur res distinctæ, atque perfectæ, quæ operatio appropriate tribuitur spiritui diuino. Item ex illo Lucæ quarto. *Spiritus Domini super me, euangelizare pauperibus misit me*: maximè verò ex illo Genes. 26. *Verè Deus est in loco isto, & ego nesciebam*: neque enim, ut notat Bernardus serm. 6. in dedicatione Ecclesie, credendum est Sanctum Patriarcham ignorasse Deum ibi esse presentem, ut quidam illi imponunt: sed locutum esse de speciali aliqua ostensione, & operatione Deitatis in eo loco, in quo erat ratione aliquius particularis effectus: plures alios modos, quibus Deus est in diuersis rebus enumerat Albertus in 1. dist. 37. artic. 6. Altisiodorens. lib. 1. cap. vltim. quæstio. 2. & alij.

Lucæ 4.

Genes. 26.

Bernard.

Albertus.

Altisiodor.

IV.

Magister.

Verum his, & alijs omisis, Magister in 1. distinct. 37. & alij Theologi post Gregorium in Glossa super illud Cantic. 5. *Quo abiit dilectus tuus?* enumerant tres præcipuos modos, quibus Deus est in omnibus rebus, scilicet per essentiam, potentiam, & præsentiam; quos & alij non inepte colligunt ex illo Psalm. 138. *Si ascendero in celum, tu illic es, si descendero in infernum ades: si sumpsero pennas meas diluculo, & habitauero in extremis maris, etenim illuc manus tua deducet me, & tenebit me dextera tua, & dixi forsitan tenebra occultabunt me, & nox illuminatio mea in delictis meis, quia tenebra non obscurabuntur à te, & nox sicut dies illuminabitur. Nam per verba illa, illic es, & ades, significatur modus essendi per essentiam: per illa vero: illuc manus tua deducet me, & tenebit me dextera tua, modus essendi per potentiam, quæstio. 2. & dextera Dei intelligitur: denique per illa tenebra non obscurabitur à te, modus essendi per præsentiam intuitus diuini, quem nihil omnino latet.*

Psalm. 138.

dauid.

V.

Sunt vero hi modi vniuersales respectu omnium creaturarum, & ceteros omnes, qui particulares sunt, aliquo modo continent, sunt vniuersales: quia nulla omnino creatura est, cui Deus non sit præsens per essentiam, potentiam, atque præsentiam: omnibus enim est immediate præsens, & prorsus indistans: in omnibus immediate operatur: omnia nuda, atque aperta sūt oculis eius: cuius oculus tanquā in centro constitutus ex æquo omnia collustrat. Continet verò reliquos oēs particulares, quoniam omnes illi possunt ad hos reduci, nec competunt comparatione rerum omnium: exempli causa modus, quo est in iustis

per

per gratiam, solum competit in ordine ad creaturam rationalem: & quia gratia est specialis quidam effectus omnipotentiae diuinæ, modus hic spectat ad eum, quo dicitur esse per potentiam. Ad quem etiam modum reuocari potest modus existendi in humanitate assumpta, quatenus est maximum opus omnipotentiae diuinæ: quatenus vero est vnio secundum substantiam, participat etiam modum existendi per essentiam: nam ipsamet substantia Verbi, atque essentia diuina per vnionem hypostaticam re ipsa præsens est humanitati assumptæ: sed de his duobus modis, quibus Deus existit in iustis per gratiam, in humanitate assumpta per vnionem hypostaticam, non est hic disputandi locus: nec de plerisque alijs, qui ad hos tres reuocari possunt. Quia vero etiam ex his tribus, solus modus existendi in rebus per essentiam pertinet ad attributum immensitatis. Tamen quia eius occasione Theologi disputant etiam de alijs, breuiter quoque de illis dicam, deinde vero prosequar proprium existendi per essentiam, & cætera, quæ pertinent ad attributum immensitatis.

Explicantur tres modi, quibus Deus est in rebus, nempe per essentiam potentiam, & præsentiam.

CAPVT XII.

Aureol. in 1. dist. 37. quæst. vnica art. 3. proposit. 1. ait hos non esse tres modos existendi in rebus, sed solum perfecte exprimere modum illum, quo Deus est vbique. Nam, propositio illa, *per*, explicat causalitatem, & potest designare, vel substratum, siue subiectum, quod dicitur esse vbique, vel causam formalem, qua substratum dicitur esse vbique, vel denique id, quod determinat formale ad substratum: quando vero ratio formalis essendi non est multiplex, sed simplex, est vnus, non vero plures essendi modi. Ita vero se rem habere in hac materia probat: quoniam, quando Deus dicitur esse in rebus per essentiam, solum significatur substratum, siue id, quod est vbique, nempe diuina essentia: cum vero dicitur esse vbique per præsentiam, exprimitur ratio formalis essendi vbique, quæ est præsentia, siue indistantia Dei à rebus. Denique cum dicitur Deum esse vbique per potentiam, exprimitur aliquid determinans formale ad substratum, videlicet indistantiam ad essentiam: ex hoc enim, quod Deus est po-

tens, apprehenditur operatio diuina attingere necessario intima quæque rerum omnium, & essentia ipsa, à qua manat operatio, vt indistans à rebus omnibus. Et hic est, inquit, perfectus modus essendi vbique, scilicet per essentiam subiectiue, per potentiam determinatiue, per præsentiam, siue indistantiam formaliter. Non probat autem Aureolus aliter suam sententiam, quàm impugnando explanationes aliorum doctorum. Quod attinet ad modum existendi in rebus per potentiam, illud impugnat, quoniam esse per potentiam non est modus per se existendi proprius, sed abusus, & metaphoricus: nam modus, quo Rex dicitur esse in toto Regno per potentiam, non arguit illum esse præsentem immediate, sed per aliquem executores ipsius: non est itaque potentia Regis realiter in toto Regno, sed secundum esse rationis, quatenus apprehenditur voluntas ipsius, & obligatio ad eam exequendam, quomodo Deus non est in rebus, & ideo esse per potentiam, est idem, quod per essentiam. Arguit deinde pluribus argumentis, quæ inferius referam contra modum existendi in rebus per præsentiam, cognitionis diuinæ: vnde colligit præsentiam; nihil aliud esse, quam indistantiam diuinæ essentiae à rebus, ac proinde non esse modum distinctum à modo existendi per essentiam.

Hæc tamen positio est contra communem sententiam Doctorum cum Magistro vbi supra: Quod non est ita intelligendum, quasi sint in Deo plures modi actu distincti, sed quia concipimus existentiam ipsius in ordine ad diuersa connotata, & quatenus eminenter continet similes modos sparsos in creaturis. Et idcirco ad diiudicandum vtrum sint distincti, recurrendum est ad creaturas: in quibus, si reperti fuerint similes modi separati, perspicuum est habere aliquam distinctionem secundum rationes formales: videmus autem reperiri quosdam sine alijs: nam spæra corruptibilium est in cælo lunæ per essentiam, quia omnium substantia, siue essentia continetur intra concuum lunæ: non tamen per potentiam, quia nequeunt in illud agere, aut per præsentiam, quia hic modus, vt infra dicam conuenit solis rebus cognoscentibus. Contra vero cælum ipsum, sol, & astra non sunt in terra per essentiam, aut præsentiam, vt per se patet, & tamen sunt per potentiam, quia virtus, & operatio ipsorum ad terram pertingit. Denique Aquila ex præruptis silicibus in subiectam planitiem prospectans est per præsentiam in ijs, ad quæ eius intuitus diffunditur, in quibus tamen minimè est

II.